

Regeringen, Arbetsmarknadsdepartementet
a-remissvar@regeringskansliet.se samt
kopia till a.iu@regeringskansliet.se

SOU 2025:35 Etableringsboendelagen - Ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända,

Er beteckning: A2025/00455

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Kronobergs län (härefter Länsstyrelsen) ser positivt på utgångspunkterna i remissen och intentionen att skapa ett mer hållbart och flexibelt system som främjar integration av nyanlända. Särskilt positivt ser vi på att etableringsboendet blir en individuell rättighet och att förbättringsförslagen utgår från barnperspektivet.

Länsstyrelsen Kronoberg tillstyrker utredningens förslag med undantag för ett antal synpunkter.

Länsstyrelsen är positiv till nytt uppdrag för myndigheten liksom vår fortsatt viktiga roll i kommuntalsprocessen. Vi är också i huvudsak positiv till den fördelningsprocess för kommunalen utredningen föreslår men vill komma in tidigare i fördelningsförfarandet än vad som föreslås i betänkandet.

Länsstyrelsen invänder mot förslag om neddragna resurser för myndigheten, då den inte är rimlig i förhållande till den ringa reduktion av vår roll i fördelningsförfarandet som föreslås.

Länsstyrelsen invänder mot de två nya kriterierna i fördelningsmodellen. Vår bedömning är att de inte kommer att få den effekt som önskas, utan snarare riskerar att öka risken för segregation och reducera nyanländas förutsättningar för inträde på arbetsmarknaden. Andra styrmedel måste till från regeringen för att åstadkomma effekter på utanförskap och segregation.

En trygg och långsiktig boendesituation är en förutsättning för integration, inte minst utifrån barnperspektivet. Utredningens förslag om individuell rättighet till etableringsboende framför kommunens skyldighet att erbjuda det stärker tryggheten för den nyanlände. Samtidigt innebär utredningens förslag om undantag för besittningsrätt, villkorat boende och avsaknaden av kvalitetskrav på etableringsboendet en ökad ovisshet kring boendet och därmed sämre förutsättningar för integration. Detta motverkar syftet med det nya systemet för bosättning.

Inledning

Sedan införandet av bosättningslagen har länsstyrelsen Kronoberg bedrivit ett strukturerat och tydligt arbete för information och dialog med kommunledningar kring mottagandet i länet. En väl fungerande modell med klar och transparent struktur för fördelning av de olika beräknade talen för nyanlända, ensamkommande samt personer omfattade av massflyktsdirektivet har utvecklats. Arbetssättet, som är väl etablerat och uppskattat av kommunerna, har möjliggjort omfördelning mellan kommunerna inom länet i princip varje år.

Länets strategiska överenskommelse för mottagande, etablering och integration 2019–2025 (SÖK) har, parallellt med bosättningsarbetet, utgjort ett betydelsefullt verktyg för integrationsarbetet i länet. Under överenskommelseperioden har samarbetet mellan olika aktörer stärkts, roller har tydliggjorts och en god förståelse har skapats för både utmaningar och möjligheter inom länet. Detta har bidragit till ett helhetsperspektiv på mottagande, etablering och integration, där varje aktör bidrar till hela kedjan för en framgångsrik integrering av målgruppen i länet.

Länsstyrelsen vill lyfta fram vikten av att se integration ur ett bredare perspektiv, där dialog kring mottagande och boende, är en viktig del. Inom detta helhetsperspektiv spelar länsstyrelserna en central roll tack vare vår goda kunskap om lokala och regionala förutsättningar. Vi kan dessutom dra nytta av våra olika resurser inom social hållbarhet, vilket skapar bättre förutsättningar för en lyckad integration.

Länsstyrelsen är därför glad att vi enligt utredningens förslag kommer att ha en fortsatt viktig roll i det nya bosättningssystemet som syftar till bättre förutsättningar för integration.

Kapitel 8 - Fördelning av nyanlända som får omfattas av anvisning till kommuner

8.1 Vilka kriterier ska beaktas vid fördelningen

Länsstyrelsen avstyrker förslaget om att två nya kriterier – förekomst av utanförskapsområden och förutsättningar att komma in på den ordinarie bostadsmarknaden – införs i fördelningsmodellen.

En anledning är att de båda variablerna kan försämra nyanländas förutsättningar till etablering på arbetsmarknaden. Länsstyrelsens bild är att det i högre utsträckning är ont om bostäder i kommuner med god arbetsmarknad. Införandet av tillgång till bostäder som en variabel i fördelningen av kommunalen riskerar därför att leda till att nyanlända i högre utsträckning anvisas till kommuner med sämre arbetsmarknadsförutsättningar. Det blir också en målkonflikt utifrån jämställdhetspolitikens delmål om ekonomisk jämställdhet och att öka utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden.

Hänsynstagande till tidigare bostadsbrist eller framtida behov av bostadsbyggande kan ge en lägre fördelning till kommuner som i sitt bostadsförsörjningsarbete inte inkluderar målgrupper i behov av bostäder med lägre boendekostnader. Detta riskerar i sin tur att undergräva det kommunala ansvaret enligt bostadsförsörjningslagen (2000:1383) och kan leda till att den regionala boendesegregationen stärks, vilket inte främjar integration.

En kommun med utanförskapsområden innebär inte att hela kommunen har utmaningar vad gäller boende, utan kan ha möjligheter att erbjuda bostad i andra delar av kommunen. Sedan bosättningslagens införande har länets kommuner klarat sitt mottagande på anvisning, även under perioder av bostadsbrist parallellt med ett högre mottagande av nyanlända, vilket talar för att behovet av tillgång till bostäder som variabel inte är så stort. Länsstyrelsen anser därför att den flexibilitet som kommuners önskemål ger är tillräcklig.

Länsstyrelsen är positiv till att det skapas nya samverkansytor med Boverket och att de medverkar i det nationella arbetet med fördelningsmodellen. Det bidrar till kunskapsöverföring och

synergier som kan användas på fler sätt, än kopplat till enbart fördelningsmodellen, inom områdena utanförskap, bostadsförsörjning och integration.

8.4.1 Fördelningsförfarandet

Länsstyrelsen tillstyrker den fördelningsprocess för kommuntalen som utredningen föreslår men vill komma in tidigare i fördelningsförfarandet med helhetsansvar för dialogen med kommunerna.

Länsstyrelsen bedömer det som viktigt att ansvaret för processen med information och dialog med kommunerna fortsatt åvilar Länsstyrelsen utifrån vår roll som regional myndighet med kunskap om lokala behov och förutsättningar. Vi vill därför att det, liksom i nuvarande system, är länsstyrelserna och inte Migrationsverket som informerar kommunerna om de beräknade kommuntalen. Att låta länsstyrelserna ansvara för dialogen med kommunerna hela vägen, inklusive information om de beräknade talen, skulle främja processen enligt vår bedömning.

8.4.2 En uppdaterad fördelningsmodell

Länsstyrelsen är positiv till att framtagandet av fördelnings- och takmodellerna kommer att bedrivas i samråd på ett snarligt sätt med idag.

Länsstyrelsen välkomnar att Boverket föreslås ingå som part i samrådsförfarandet och tillsammans med övriga parter uppdras att utveckla fördelnings- och takmodellen innan etableringsboendelagen träder i kraft.

Arbetsinsatsen i nuvarande samråd ökade i och med massflyktsdirektivets införande och framtagandet av fördelningstal för anvisning, där länsstyrelsen tillfördes nya arbetsuppgifter och ansvarsområden utan utökad finansiering. Samrådsprocessen kommer i och med utredningens förslag att bli mer komplex och kräva mer tid och resurser. För att säkerställa att länsstyrelsen och övriga samrådsmyndigheter ges goda förutsättningar för utveckling av fördelnings- och takmodellerna krävs tillförande av medel för detta uppdrag, åtminstone inledningsvis.

8.4.3 Ett tak för kommuner som önskar en ökad tilldelning

Länsstyrelsen är positiv till att ett tak införs i fördelningsmodellen men saknar ett ställningstagande baserat på en djupare konsekvensanalys till att modellen inte också ska ha ett "golv".

Tanken med det nya systemet är att det ska vara långsiktigt och hållbart över tid. Enligt länsstyrelsen riskerar avsaknaden av golv att underminera det. Detta då kommuner som önskar och får 0 i kommunal med stor sannolikhet avvecklar verksamhet för mottagande. Kunskap och kompetens, inte bara kring boende utan även andra insatser som främjar integration som helhet, riskerar att gå förlorade. På sikt kan det leda till ojämna beredskap och kapacitet i Sveriges kommuner och därmed svårigheter att möta fluktuerande nivåer i asyl- och flyktingmottagandet. Hållbarheten i systemet riskerar att gå förlorad.

Kapitel 9 Anvisningsförfarandet

9.7 Länsstyrelsen ska föra dialog med kommunerna om att främja mottagandet

Länsstyrelsen är positiv till att vi ges uppdraget att föra dialog med kommunerna i syfte att främja deras planering för mottagandet, inklusive att ordna bostad för anvisade nyanlända. Uppdraget bör dock enligt Länsstyrelsen regleras i etableringsförordningen. På så vis knyts uppdraget tydligare till länsstyrelsernas uppdrag att följa upp kommunernas insatser och mottagande (11.3 i utredningen).

Kapitel 10 – Etableringsboende

10.2 Kommunernas ansvar för att ordna etableringsboende

Ett tryggt och långsiktigt boende är en viktig del av etableringsprocessen. I ett län som Kronoberg med lång erfarenhet av mottagande av nyanlända, erbjuder kommunerna i väldigt hög grad tillsvidarekontrakt efter en kortare provtid. Ges inte möjlighet för kommuner att fortsatt erbjuda längre hyreskontrakt riskerar förslaget om etableringsboende i max tre år innebära sämre

förutsättningar för integration än vad som gäller i länet idag. Detta skulle i så fall krocka med det nya systemets intentioner.

En trygg bostad är en skyddsfaktor som främjar barns uppväxtvillkor på olika sätt. Den skapar också förutsättningar att lösa andra utmaningar i livet, som jobbsökande och studier. Likaså stärks tilliten till samhället hos den nyanlände samtidigt som förutsättningar ges för samhällets aktörer att fånga upp och samverka i insatser kring familjer med särskilda behov. Då regler saknas för boendets fysiska utformning och kvalitet finns risk att etableringsboenden i vissa kommuner kan komma att innebära trångboddhet eller flyttar för den nyanlände, vilket inte främjar integration. Här saknar länsstyrelsen ett resonemang utifrån och kopplat till jämlikhets- och barnrättsperspektivet.

10.3 Nyanlända har en tidsbegränsad rätt till etableringsboende

Länsstyrelsen ser positivt på att kommunens skyldighet att erbjuda boende ändras till nyanländas rätt till etableringsboende. En rätt som i sig är en förstärkning av individens förutsättningar för en bättre integration. Etableringsboende som en rättighet ger också individen möjlighet att överklaga ett eventuellt beslut från kommunens sida om att boendet ska upphöra. Länsstyrelsen saknar dock en symmetri i individens rätt till etableringsboende. Dels då det samtidigt föreslås undantag från besittningsrätten för denna typ av boende, dels då boendet är villkorat. Detta skapar enligt länsstyrelsens bedömning osäkerhet och otrygghet om boendet i framtiden, vilket inverkar negativt på den nyanländes förutsättningar att integreras (se 10.2).

10.6.2 Om den nyanlände inte aktivt bidrar till sin etablering i arbets- och samhällsliv

Länsstyrelsen avstyrker att rätten till etableringsboende villkoras med deltagande i arbetsmarknadspolitiska program.

Dessa program är kopplade till olika ekonomiska ersättningar, vilket bör vara tillräckliga incitament för att delta i programmen. Det är också enligt utredningen en liten andel av de nyanlända som idag avskrivs från dessa program varför förslaget kan antas få begränsad önskad effekt.

En trygg och långsiktigt hållbar bostad är en viktig förutsättning för integration. Ett villkorat boende skapar ovisshet, inte minst för barn, som kan ge negativa effekter på målgruppens integration, vilket motverkar syftet med det föreslagna bosättningssystemet.

Kapitel 11 – Förslag om stöd, information och uppföljning

11.1 Kommuner ska erbjuda stöd i att söka bostad

Länsstyrelsen ser positivt på förslaget om att kommunen bör syfta till att främst leta boende i samma kommun och endast i annan kommun om den nyanlände själv vill det. Detta skulle kunna motverka aktiv medverkan till bosättning i annan kommun, så kallad "social dumpning". Uppdragets syfte bör enligt länsstyrelsen tydliggöras i etableringsboendeförordningen, där kommunernas uppdrag att erbjuda stöd i att söka bostad föreslås regleras.

Länsstyrelsen föreslår att kommunens ansvar för att erbjuda stöd i att söka bostad utvidgas till att omfatta även andra insatser som förstärker nyanländas förutsättningar att kunna få och behålla en bostad/etablera sig på bostadsmarknaden.

11.3 Länsstyrelsen ska följa upp kommunernas ansvar för att ordna etableringsboende

Länsstyrelsen ställer sig positiv till förslaget om detta nya uppdrag till länsstyrelserna. Länsstyrelsen ser en risk med att reglera ett så specifikt uppföljningsuppdrag i det bredare uppdrag avseende beredskap och kapacitet som länsstyrelserna har utifrån förordning 2016:1363. För stort fokus kan komma att hamna på uppföljning av etableringsboende istället för kommunernas beredskap och kapacitet som helhet.

Den breda inriktningen för länsstyrelsernas uppdrag i förordning (2016:1363) avseende insatser för asylsökande och vissa nyanlända är av avgörande betydelse för att upprätthålla beredskap och kapacitet över tid, oavsett nivå på mottagandet. I tider av lågt mottagande är det särskilt viktigt att länsstyrelsens uppdrag att följa upp kommunernas beredskap och kapacitet kvarstår och att nuvarande formulering bibehålls. En förutsättning för ett långsiktigt och hållbart system över tid.

Då länsstyrelsen nya uppdrag är direkt kopplat till etableringsboendelagen och kommunernas skyldigheter som följer av den bör det istället kopplas till etableringsboendeförordningen. På så vis knyts också detta uppföljande uppdrag tydligare till länsstyrelsernas uppdrag om att föra dialog med kommunerna om deras planering för att ta emot och ordna en bostad (9.7)

Kapitel 18 - Konsekvensutredning

18.7.3 Länsstyrelserna

- Stöd saknas i betänkandet för att minska anslaget till länsstyrelserna med 30 miljoner kronor enbart med hänvisning "minskad roll och insats i bosättningssystemet"

Av utredningen framgår att Länsstyrelserna kommer att ha en fortsatt viktig roll i fördelningsförfarandet men att vårt ansvar minskar i och med att vi inte längre ska fatta beslut om kommunal.

Länsstyrelsen vill understryka att själva beslutet om kommunal är en ytterst liten del av länsstyrelsernas arbete i bosättningssystemet. Övriga delar – att informera och föra dialog med kommunerna samt föra deras önskemål om kommunal vidare kvarstår. Det är den delen av länsstyrelsernas arbete som är mest resurskrävande. Grundarbetet kopplat till fördelning av mottagandet är detsamma även om antalet nyanlända är lägre. Det är därför vare sig tillräckligt motiverat eller rimligt att anslaget till länsstyrelserna reduceras i den utsträckning som föreslås i utredningen.

Länsstyrelsen delar inte utredningens bild av en minskad roll och arbetsbelastning för länsstyrelserna. Förslagen vad gäller länsstyrelsens roll innebär enligt länsstyrelsen snarare ett komplexare uppdrag än det nuvarande men mindre medel.

Det föreslagna samrådsförfarandet kring fördelningsmodellen kommer att bli mer komplext med fler parter och nya kriterier att ta hänsyn till och vikta. Ett arbete som föreslås påbörjas redan innan lagen träder i kraft. Invasionen av Ukraina och aktiveringen av massflyktsdirektivet har inneburit utökade samråd kring fördelningsmodell för den målgruppen samt resulterat i revideringar av läns- och kommunal vid flera tillfällen det senaste året. Ett arbete som inte kommit med några ökade anslag för länsstyrelserna. Länsstyrelsernas andra uppdrag, såsom att främja och följa upp

beredskap och kapacitet kvarstår. En minskning av anslaget skulle ha stor påverkan på det viktiga integrationsfrämjande arbetet.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Maria Arnholm med strateg social hållbarhet, integration Susanne Hallström som föredragande. I den slutliga handläggningen har också strateger social hållbarhet Ewa Jonsson och Lisa Spjuth medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.